

TURISMESATELLITREGNSKAB

BORNHOLM 2015

Turisterne på Bornholm havde i 2015 et samlet forbrug på knapt 1,8 milliarder kroner. Dette forbrug gav anledning til en samlet direkte værditilvækst på Bornholm på 435 millioner kroner og en samlet direkte beskæftigelse på Bornholm på 916 arbejdspladser.

10-01-2018

Center for Regional - og Turismeforskning
Jie Zhang og Anders Hedetoft

CRT
CENTER for REGIONAL-
& TURISMEFORSKNING

Titel:

Turismesatellitregnskab

Bornholm – 2015

Forfattere:

Jie Zhang og Anders Hedetoft

Center for Regional- og Turismeforskning (CRT)

Stenbrudsvej 55

3730 Nexø

Telefon +45 5644 1144

E-mail: crt@crt.dk

www.crt.dk

© 2018 Center for Regional- og Turismeforskning

***Center for Regional- og Turismeforskning** er et center for anvendt forskning, der løfter analyse- og udviklingsopgaver samt forskningsprojekter med særligt fokus på yderområder. Centrets primære fokus er regional udvikling med fokus på yderområder, turisme i et destinationsperspektiv samt modeløkonomisk analyse. CRT er beliggende på Bornholm og har eksisteret siden 1994.*

Hovedkontor i Nexø, Bornholm

Afdeling på Frederiksberg, Kbh.

Indhold

Opsummering	4
1 Kort og godt om turismen på Bornholm	4
2 Kort om den anvendte metode.....	6
3 Antal overnatninger på Bornholm	7
4 Turisternes døgnforbrug.....	9
5 Omsætning og turismeforbrug	11
6 Turismen på Bornholm sammenlignet med andre erhverv	13
6.1 Turismeforbrugets andel af det samlede udbud	13
6.2 Turismens andel af værditilvæksten	13
7 Skatteprovenu fra turismen	15
8 Beskæftigelse	16
9 Kilder	17

Opsummering

I dette notat gennemføres en strukturanalyse, der placerer turismedestinationen Bornholm i en samfundsøkonomisk kontekst. Der fokuseres på turismens omsætning, erhvervets evne til at skabe værdi, erhvervets beskæftigelseseffekt samt den turismeafledte betydning for bidrag til de forskellige offentlige kasser. Samtidig gives et indblik i turisternes forbrug, mens de er på Bornholm, fordelt på branchegrupper, produktgrupper, formål, overnatningstyper og nationaliteter. Derudover gives en beskrivelse af turismens afledte effekter for andre dele af samfundsøkonomien.

Januar 2018

1 Kort og godt om turismen på Bornholm

Turisme har stor betydning for værdiskabelse og beskæftigelse i Danmark. Bornholm er et af Danmarks mest turismeintensive områder, og derfor har turisme endnu større betydning for den bornholmske samfundsøkonomi.

Table 1: Hovedtal for turisme i Danmark og multiplikatorer for 2015

2015 Danmark	Mia. kr.	Effekt af 1 mio. kr. i turisme-forbrug	Multiplikatorer
Turismeforbrug	97,5	1.000.000	1
Værditilvækst - direkte	29,7	304.631	0,3
Værditilvækst - inkl. afledte effekter	56,6	580.063	0,58
Personskatter	15,3	156.652	0,16
Vareskatter, moms, virksomhedsskatter	24,8	254.019	0,25
Skatter i alt	40,0	410.672	0,41
Årsværk			
Beskæftigelse - inklusiv afledte effekter	117.995	1,21	

Tabel 2: Hovedtal for turisme på Bornholm og multiplikatorer for 2015

2015 Bornholm	Mio. kr.	Mio. kr. på Bornholm alene	Effekt af 1 mio. kr. af turisme-forbrug	Multiplikatorer
Turismeforbrug	1.788		1.000.000	1
Værditilvækst - direkte	649	435	363.168	0,36
Værditilvækst - inkl. afledte effekter	1.081	547	604.585	0,60
Personskatter	241		134.967	0,13
Vareskatter, moms, virksomhedsskatter	502		280.794	0,28
Skatter i alt	743		415.761	0,42
Årsværk				
Direkte beskæftigelse	1.266	916	708	0,71
Beskæftigelse, inkl. afledt effekt	1.895	1.105	1.060	1,06

Turisterne forbruger i alt 1,79 mia. kr. på Bornholm. Dette giver anledning til en samlet værditilvækst (både på Bornholm og uden for Bornholm) på 1,08 mia. kr. og en samlet beskæftigelse på 1.895 personer. Værditilvækst og beskæftigelse er fordelt på en hel række bran-

cher, men overnatning, restauration, transport og detailhandel hører til de sektorer, der i størst udstrækning har gavn af turismen.

Hvis man udelukkende ser på den *direkte* økonomiske og beskæftigelsesmæssige effekt af den bornholmske turisme på Bornholm – dvs. effekten på den bornholmske beskæftigelse og indtjening (kolonne to i tabellen) – ses det, at der skabes en *direkte* bornholmsk værditilvækst på 435 mio. kr. og en *direkte* bornholmsk beskæftigelse på 916 årsværk.

Den samlede bornholmske værditilvækst lå i 2015 på 8.859 mio. kr., og turismen bidrog altså med 435 mio. kr., eller 4,9 %. Den samlede bornholmske beskæftigelse¹ var i 2015 på 17.203 arbejdspladser, og turismen bidrog altså med 916 årsværk (5,3%).

Indregnes de *afledte* effekter af den bornholmske turisme på og uden for Bornholm, så er den samlede værdiskabelse på 1.081 mio. kr., og den samlede beskæftigelse på 1.895 årsværk.

Målt på andelen af det samlede udbud i kommunen er Bornholm stadig blandt de fem kommuner i Danmark, hvor turismeforbruget har den største betydning.

¹ Den såkaldte KRNR-beskæftigelse: beskæftigelsen i det kommunalfordelte nationalregnskab.

Multiplikatorerne kan benyttes til at vurdere, hvad en given stigning i turismeforbruget vil betyde for den samlede værdiskabelse, skatteindbetalinger samt beskæftigelse.

2 Kort om den anvendte metode

Grundlaget for opgørelsen af turismens direkte og afledte effekter er det såkaldte regionale turismesatellitregnskab (RTSA), som er udarbejdet efter internationalt anerkendte metoder. Modellen er udviklet i et tæt samarbejde mellem VisitDenmark og Center for Regional- og Turismeforskning. I 2010 præsenteredes de første analyser, hvor turismens økonomiske betydning blev opgjort for Bornholms vedkommende. Nærværende notat udgør en opdatering af disse analyser.

Der er tale om en såkaldt strukturanalyse, hvor vægten ligger på at få dækket alle afledte effekter af turismen, samtidig med at turismeforbruget afstemmes med vare- og tjenesteudbuddet i landet. Dette gøres efter internationale metoder og retningslinjer fra UNWTO/OECD/EUROSTAT.

For at kunne opnå den ønskede dækningsgrad og sikre afstemning med nationalregnskabet, har det været nødvendigt at benytte relativt usikre datakilder. Det endelige nationalregnskab foreligger først med flere års forsinkelse, og derfor kan et turismeregnskab opstillet efter ovennævnte principper også først færdiggøres med flere års forsinkelse. Notatet bygger således på tal fra 2015

og er dermed ikke et øjebliksbillede af den seneste udvikling inden for Bornholms turisme. Til gengæld er vi sikret et grundigt – og frem for alt sammenhængende – billede af turismens rolle i den bornholmske samfundsøkonomi.

Et af udgangspunkterne for beregning af turismens økonomiske betydning for værditilvækst og beskæftigelse i samfundet er en landsdækkende undersøgelse af turisternes døgnforbrug. Herved afdækkes forskellige turisttypers døgnforbrug. Danmarks Turistråd (det nuværende VisitDenmark) påbegyndte allerede i 1997 en døgnforbrugsundersøgelse blandt turisterne i landet. Populært sagt er fremgangsmåden herefter at multiplicere døgnforbruget med antallet af overnatninger fra de officielle overnatningsstatistikker plus det estimerede antal overnatninger på ikke-registrerede overnatningskategorier såsom ophold i eget feriehus og ophold hos familie og venner.

I denne indledende beregning af turismeforbruget vil det, i de fleste tilfælde, være nødvendigt at korrigere på basis af kendte statistiske oplysninger. Eksempelvis må turisternes akkumulerede hotelforbrug ikke overstige hotellernes totale omsætning i nationalregnskabet. I givet fald må det beregnede døgnforbrug være for højt og må efterfølgende nedskrives. Man sammenligner altså efterspørgsel (beregnet turismeforbrug ud fra døgnforbrug) med udbud (virksomhedernes resultater). Virksomhedernes resultater hentes fra nationalregnskabet, men her er

problemet, at nationalregnskabet stort set ikke er geografisk opdelt. Derfor bliver man nødt til at fordele virksomhedernes omsætning og værdiskabelse efter forskellige estimeringsmetoder. En af disse metoder er, at anvende lønsummen på arbejdsstederne til at fordele branchens tal. Det betyder eksempelvis, at hvis en hotelkæde har et hotel på Strøget i København og et hotel i Allinge, og lønsummen på de to arbejdssteder er den samme, så vil virksomhedens omsætning og værdiskabelse blive fordelt ligeligt mellem de to arbejdssteder. Det siger derfor sig selv, at den kommunalfordelte opgørelse af omsætning og værdiskabelse er forbundet med en vis usikkerhed.

3 Antal overnatninger på Bornholm

Overnatninger på de kommercielle overnatningssteder er i vid udstrækning registeret af Danmarks Statistik. De mindre overnatningssteder er dog ikke forpligtet til at indberette, så for disse steder er der tale om et estimat baseret på spørgeskemadata. For de ikke-kommercielle overnatningsformer (overnatning hos familie og venner samt benyttelse af eget eller lånt sommerhus) samt for endagsturismen er der også tale om estimater baseret på ældre spørgeskemaanalyser.

Tabel 3: Antal udenlandske overnatninger på Bornholm, inkl. endagsturister

Udenlandske turistovernatninger på Bornholm				
(1000 * antal)	2012	2013	2014	2015
Hotel - ferie	81,05	84,17	78,82	84,75
Hotel - forretning	7,59	6,03	7,61	8,36
Camping	72,87	94,86	106,35	110,61
Vandrerhjem	4,8	4,14	4,75	3,65
Lejet feriehus	464,15	480,62	531,86	557,46
Feriecentre	18,84	18,29	19,92	22,67
Lystbåde	27,8	28,99	24,74	24,96
Bondegårde	0,55	0,55	0,55	0,55
Krydstogt	40,52	35,27	39,46	9,79
Endagsturister	7,44	7,44	7,44	7,44
Alle overnatningsformer	725,61	760,36	821,5	830,24

Tabel 4: Danske overnatninger på Bornholm, inkl. endagsturister

Danske turistovernatninger på Bornholm				
(1000 * antal)	2012	2013	2014	2015
Hotel - ferie	141,70	137,28	136,88	151,61
Hotel - forretning	28,29	18,26	21,93	22,17
Camping	125,48	168,92	178,69	178,01
Vandrerhjem	37,54	37,28	35,15	36,48
Lejet feriehus	268,63	334,11	405,97	436,93
Eget feriehus	466,20	466,20	466,20	466,20
Lånt sommerhus	78,96	78,96	59,23	59,23
Feriecentre	108,67	103,12	100,74	93,48
Lystbåde	8,28	10,59	10,56	11,32
Familie/venner	674,40	674,40	674,40	674,40
Endagsturister	46,5	46,5	46,5	46,5
Endagsforretning	52,39	34,11	35,1	33,42
Alle overnatningsformer	2.037,04	2.109,73	2.171,35	2.209,75

Tabel 5: Samlet antal overnatninger på Bornholm, inkl. endagsturister

Samlet antal overnatninger på Bornholm				
(1000 * antal)	2012	2013	2014	2015
Hotel - ferie	222,75	221,45	215,70	236,36
Hotel - forretning	35,88	24,29	29,54	30,53
Camping	198,35	263,78	285,04	288,62
Vandrerhjem	42,34	41,42	39,90	40,13
Lejet feriehus	732,78	814,73	937,83	994,39
Eget feriehus	466,20	466,20	466,20	466,20
Lånt sommerhus	78,96	78,96	59,23	59,23
Feriecentre	127,51	121,41	120,66	116,15
Festival	0,00	0,00	0,00	0,00
Lystbåde	36,08	39,58	35,30	36,28
Bondegårde	0,55	0,55	0,55	0,55
Krydstogt	40,52	35,27	39,46	9,79
Familie/venner	674,40	674,40	674,40	674,40
Endagsturister	53,94	53,94	53,94	53,94
Endagsforretning	52,39	34,11	35,10	33,42
Alle overnatningsformer	2.762,65	2.870,09	2.992,85	3.039,99

Det samlede estimerede antal "overnatninger" (inkl. ca. 87.000 endagsturister) på Bornholm udgjorde altså i 2015 3,04 mio. Heraf foregik omkring halvdelen af overnatningerne (1.59 mio.) på de registrerede overnatningssteder.

Tabel 6: Indeks for antal overnatninger på Bornholm

(1000 * antal)	2012	2013	2014	2015
Hotel - ferie	100,00	99,42	96,84	106,11
Hotel - forretning	100,00	67,70	82,33	85,09
Camping	100,00	132,99	143,71	145,51
Vandrerhjem	100,00	97,83	94,24	94,78
Lejet feriehus	100,00	111,18	127,98	135,70
Eget feriehus	100,00	100,00	100,00	100,00
Lånt sommerhus	100,00	100,00	75,01	75,01
Feriecentre	100,00	95,22	94,63	91,09
Lystbåde	100,00	109,70	97,84	100,55
Bondegårde	100,00	100,00	100,00	100,00
Krydstogt	100,00	87,04	97,38	24,16
Familie/venner	100,00	100,00	100,00	100,00
Endagsturister	100,00	100,00	100,00	100,00
Endagsforretning	100,00	65,11	67,00	63,79
Alle overnatningsformer	100,00	103,89	108,33	110,04

Samlet set er antallet af overnatninger steget med godt 10% på Bornholm i perioden fra 2012 til 2015. Målt på antal overnatninger er det i særlig grad camping og lejet feriehus, der har været i fremgang. For så vidt angår besøg hos venner og familie, skal der gøres opmærksom på, at der benyttes estimater, der ikke er ændret siden 2006.

4 Turisternes døgnforbrug

Som nævnt opgøres turisternes døgnforbrug med udgangspunkt i en spørgeskemaundersøgelse, som Visit-Denmark løbende gennemfører. I turistundersøgelsen blev der i 2015 foretaget ca. 12.000 interview med turister på hoteller, feriecentre, campingpladser, vandrerhjem og i feriehus. Af disse var ca. 8.000 af interviewene med udenlandske turister. Interviewstederne er udtrukket af Danmarks Statistik, og undersøgelsen er repræsentativ for turismen i Danmark på de fem overnatningsformer. I turistundersøgelsen svarer turisterne på, hvor mange penge de bruger, og hvad disse penge går til.

Turistundersøgelsen bruges til at beregne døgnforbrug på hotelforretning, hotelferie, camping, vandrerhjem og i feriehus. For hver overnatningsform beregnes døgnforbruget på nationalitet og region. Der er dog et krav om, at der skal være mindst 20 interview, før et døgnforbrug kan accepteres. Det betyder, at beregning af døgnforbrug på hver overnatningsform sker skridtvis på følgende måde:

1. Først beregnes et døgnforbrug for hver region på hver nationalitet. Er der 20 interview inden for regionen på nationaliteten, har man et døgnforbrug.
2. Hvis kravet om 20 observationer ikke er opfyldt i en bestemt region, deles Danmark op i "Region Hovedstaden" og "resten af landet". Hvis der er 20 eller flere interview på nationaliteten i "resten af landet",

bliver turisterne tildelt dette "uden for Region Hovedstaden"-døgnforbrug.

3. Hvis der stadig eksisterer kombinationer af overnatningsformer og nationaliteter, der ikke har fået tildelt et døgnforbrug, beregnes det på hele landet. Hvis der er 20 interview på hele landet, bruges dette landsgennemsnit på de regioner, som mangler et døgnforbrug.
4. Er der ikke 20 interview på landsplan, bliver døgnforbruget for nationaliteten gennemsnittet for hele udlandet på overnatningsformen.

Tabel 7: Døgnforbrug på overnatningsformer for 2015, landsniveau

(Gns.) (kr.)	Udenlandske		Danske	
	2014	2015	2014	2015
Hotel - ferie	2.181	2.106	1.439	1.407
Hotel - forretning	2.200	2.201	2.236	2.185
Camping	398	433	384	384
Vandrerhjem	732	713	988	958
Lejet feriehus	616	620	541	540
Eget feriehus	-	-	559	561
Lånt sommerhus	-	-	261	261
Feriecentre	717	661	369	368
Lystbåde	214	226	185	186
Bondegårde	401	409	-	-
Krydstogt	538	545	-	-
Familie/venner	-	-	338	336
Endagsturister	1.306	1.306	268	274
Endagsforretning	-	-	2.203	2.223
Alle overnatningsformer	930	922	814	807

Det ses, at udenlandske turister inden for en række overnatningsformer har et højere forbrug end de tilsvarende danske turister. Endvidere er der grund til at fremhæve det markant højere døgnforbrug i gruppen "hoteller". Disse turister bruger ikke blot flere penge til overnatning, men har også – specielt på restaurationsområdet – et betydeligt højere forbrug end de øvrige turistgrupper. Den afledte økonomiske effekt af hotelturistens forbrug er derfor selvklart større end gældende for de øvrige overnatningsformer.

5 Omsætning og turismeforbrug

I alt forbrugte turisterne i Danmark i 2015 varer og tjenesteydelser for 97,5 mia. kr. Heraf blev de 38,9 mia. kr. brugt af udlændinge og 58,6 mia. kr. af danskere. Over en årrække har det udenlandske turismeforbrug været faldende og det danske forbrug stigende. De udenlandske turisters forbrug udgør knapt 40% af det

samlede turismeforbrug. De udenlandske turisters forbrug gør samtidig turismen til et af de væsentlige eksporterhverv. (VisitDenmark, 2015).

På Bornholm udgjorde turisternes samlede forbrug i 2015 i alt 1,79 mia. kr., svarende til ca. 1,8% af det samlede turistforbrug i Danmark. Som det fremgår af tabellen, er det kun cirka en tredjedel (656 mio. kr.) af turismeforbruget, der kan henføres til de turismekaraktteristiske produkter/brancher. Resten af turismeforbruget kommer andre brancher til gode.

Tabel 8: Turismeforbrug fordelt på produktgrupper, 2014 og 2015

(mio. kr.)	Udenlandsk forbrug		Dansk forbrug		Samlet forbrug	
	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Turismekaraktteristiske produkter:						
Overnatning	78,3	84,1	103,6	111,4	181,9	195,5
Restaurant	88,6	90,5	131,6	139,4	220,2	229,9
Transport	32,1	31,8	140,4	136,8	172,5	168,6
Rejse-service	4,8	4,2	12,3	11,0	17,1	15,2
Forlystelse	6,6	6,2	39,8	40,6	46,4	46,8
I alt	210,4	216,8	427,7	439,2	638,1	656,0
Turismeforbundne produkter:						
Benzin og andet brændstof	35,7	34,9	202,6	197,0	238,3	232,0
Føde-, drikkevarer og tobak	55,5	58,4	126,0	129,2	181,5	187,6
Andet	2,4	2,0	6,2	6,4	8,6	8,5
I alt	93,5	95,3	334,8	332,7	428,3	428,0
Ikke-turismespecifikke varer	236,2	243,0	443,9	461,1	680,1	704,1
I alt	540,1	555,1	1.206,4	1.233,0	1.746,5	1.788,1

Turisternes forbrug kan også opgøres efter nationalitet eller, for at gøre det lidt simpelt, i danskernes og udlændingenes forbrug. Opgjort på denne måde ses det, at udlændinge bidrager med 555 mio. kr. eller 31% af det samlede turismeforbrug på Bornholm i 2015. Udenlandske turisternes forbrug vægter altså noget mindre på Bornholm end i landet som helhed.

En tredje opstillingsform er at fordele turisternes samlede forbrug, efter hvilken overnatningsform turisterne anvender. Her er det vigtigt at være opmærksom på, at forbruget omfatter *alle* turistens udgifter og altså ikke alene overnatningsudgiften. Som det fremgår af Tabel 9, er de tre væsentligste overnatningsformer, med hensyn til at generere omsætning/forbrug, "hotel", "feriehus" samt "ferie hos familie og venner". Det er således værd at fremhæve den store økonomiske betydning, besøg/ferie hos venner og familie faktisk har, på trods af denne overnatningsforms usynlighed i mange økonomiopgørelser. Endvidere kan det fremhæves, at selvom forretningsturismen ikke har den samme økonomiske betydning på Bornholm som i de større byer (f.eks. København og Aarhus), så bidrager forretningsturisme alligevel med knapt 140 mio. kr. (eller 7,8% af det samlede turismeforbrug) på årsbasis.

Tabel 9: Turismeforbruget fordelt på overnatningsform, 2015

(Mio. kr.)	2014	2015	Andel i 2015
Hotel - ferie	353,43	381,59	21,3%
Hotel - forretning	64,62	65,47	3,7%
Camping	109,83	111,42	6,2%
Vandrerhjem	38,6	37,93	2,1%
Lejet feriehus	494,35	525,05	29,4%
Egen feriehus	260,51	261,72	14,6%
Lånt sommerhus	15,48	15,47	0,9%
Feriecentre	49,32	48,44	2,7%
Lystbåde	7,18	7,44	0,4%
Krydstogt	21,25	5,38	0,3%
Familie/venner	227,67	226,4	12,7%
Endagsturister	22,09	22,52	1,3%
Endagsforretning	77,35	74,3	4,2%
Før-rejseforbrug	4,62	4,73	0,3%
Alle overnatningsformer	1.746,5	1.788,07	100,0%
Ferie	1.604,53	1.648,3	92,2%
Forretning	141,97	139,77	7,8%

6 Turismen på Bornholm sammenlignet med andre erhverv

Satellitregnskabet for turismen på Bornholm giver mulighed for at beskrive turismens økonomiske betydning i forhold til samfundsøkonomien generelt. Dermed kan turismen sættes i forhold til andre erhverv. Nedenfor beskrives turismens relative betydning:

- Hvor stor en andel udgør turismen af det samlede udbud på Bornholm?
- Hvor stor *direkte* værditilvækst skaber turismeforbruget, og hvor stor en andel udgør dette af samfundets værditilvækst i alt?

6.1 Turismeforbrugets andel af det samlede udbud

Med et samlet forbrug på 1,79 mia. kr. udgør turismen 6,8% af det totale udbud på Bornholm. Udbuddet er udtryk for værdien af den samlede produktion, inkl. import.² For at etablere det samlede udbud af et produkt i Danmark, er det nødvendigt at tage produktionen og tillægge import, skatter og afgifter for direkte at kunne sammenligne udbuddet med turismeforbruget "over disken", som inkluderer moms og afgifter.

² Udbuddet består af dansk produktion plus import og repræsenterer dermed det, der i Danmark enten bliver brugt i produktionen, som privat eller offentligt forbrug, investeringer eller eksport. Skal ikke forveksles med BNP, der er

6.2 Turismens andel af værditilvæksten

Bruttoværditilvækst er en anerkendt målestok for betydningen af et erhverv i samfundet. Bruttoværditilvækst er defineret som den del af forbruget, der er tilbage af den samlede omsætning, når vareforbruget, der er brugt i forbindelse med produktionen, er fratrukket. Af det samlede bornholmske turismeforbrug på 1,79 mia. kr., som løber gennem kasseapparaterne, er der 649 mio. kr. (jf. Tabel 10) eller ca. 36% tilbage i *direkte* værditilvækst, dvs. til profit og aflønning af arbejdskraft. Det er ikke hele denne værditilvækst, der vil komme bornholmske virksomheder til gavn. Hovedparten vil selvfølgelig opstå på Bornholm, men en del af værditilvæksten vil opstå i andre kommuner. Som det fremgår af tabellen, er det ca. 435 mio. kr. af den samlede værditilvækst, der vil opstå på Bornholm.

Tabel 10: Værditilvækst afledt af Bornholms turisme, mio. kr., 2015

Mio. kr.	Alle kommuner	Kommunen selv	Andre kommuner
Direkte effekter	649,37	434,76	214,61
Direkte og afledte effekter	1.081,04	546,61	534,43

dansk produktion minus forbrug i produktion og dermed et mindre beløb.

Tabel 11: Værditilvækst på hovedbrancher, Bornholm

Bornholm	2014	2015
Landbrug, skovbrug og fiskeri	533	383
Industri, råstofindvinding og forsyningsvirksomhed	1.002	998
Bygge og anlæg	581	596
Handel og transport mv.	1.595	1.683
Information og kommunikation	167	164
Finansiering og forsikring	177	170
Ejendomshandel og udlejning	1.423	1.479
Erhvervsservice	289	312
Offentlig administration, undervisning og sundhed	2.598	2.791
Kultur, fritid og anden service	276	283
Alle erhverv	8.910	8.915

Af Tabel 11 ovenfor fremgår det, at den samlede bornholmske værdiskabelse i 2015 var på 8,92 mia. kr.

Turismens bidrag til den samlede værditilvækst fremgår ikke direkte af tabellen, da turisme jo er et fænomen, der påvirker omsætning og værdiskabelse inden for en lang række erhverv. Den beregnede direkte værditilvækst fra den bornholmske turisme *på Bornholm* er turismens umiddelbare bidrag til den totale værditilvækst på Bornholm, og beløbet på 435 mio. kr. svarer til 4,9% af den samlede værditilvækst på Bornholm. Beregningen er det tætteste vi kommer på turismens andel af den samlede værdiskabelse på Bornholm.

Såfremt man vælger at inddrage de *afledte* effekter af turismen, er betydningen selvfølgelig større. Afledte effekter fremkommer, når en virksomhed, som har solgt en vare eller en ydelse til en turist, bruger en del af sin omsætning på:

1. at købe råvarer i andre virksomheder (indirekte effekter).
2. at aflønne sine ansatte, som derefter bruger en del af deres løn hos andre virksomheder (inducerede effekter).

Disse forskellige effekter udgør tilsammen de afledte effekter (eller den såkaldte "multiplikator-effekt").

$$\text{Multiplikator (x)} = \frac{\text{Direkte+indirekte+induceret}}{\text{Direkte}}$$

Indregnes den afledte værdiskabelse, giver det bornholmske turismeforbrug anledning til en samlet værdiskabelse på 1.081 mio. kr., heraf 547 mio. kr. på Bornholm. Dette svarer til 6,4% af den samlede bornholmske værdiskabelse. I den forbindelse skal det dog retfærdigvis nævnes, at den økonomiske aktivitet inden for andre brancher og sektorer også vil have en afledt økonomisk effekt, der ikke er medtaget i Tabel 11 ovenfor.

7 Skatteprovenu fra turismen

Når turisterne bruger penge, skaber de, ud over beskæftigelse og værditilvækst, også større skattegrundlag for staten og kommunerne. Skatteprovenuet optræder dels gennem moms og afgifter ved direkte salg til turisten. Derudover opstår provenuet via de personskatter, de "turismeskabte" ansatte betaler til stat, kommune og kirke samt via de selskabsskatter, som virksomhederne betaler af deres overskud.

I Tabel 12 ses et overblik over de samlede skatte- og afgiftsmæssige effekter af den bornholmske turisme. Alt i alt genererede den bornholmske turisme skatter og afgifter for 743 mio. kr. i 2015. Heraf falder de 241 mio. kr. som personlige skatter. Af de personlige skatter betales ca. 122 mio. kr. i kommunale skatter, og af disse vil cirka 61 mio. kr. tilfalde Bornholms Regionskommune. Resten af skatteprovenuet (682 mio. kr.) går enten i statskassen i form af vareafgifter og moms eller til kommuneskatter i andre kommuner.

Tabel 12: Skatter og vareafgifter, der kan henføres til turisme, 2015

Mio. kr.	Alle kommuner	BRK andel
Personskatter i alt	241,33	
<i>Heraf:</i>		
<i>Kommuneskatter</i>	121,56	61,06 ³
<i>Kirkeskatter</i>	3,27	
<i>Sundhedsbidrag</i>	19,21	
<i>Statsskatter</i>	97,31	
Virksomhedsskat, moms og vareafgift i alt	502,08	
<i>Heraf:</i>		
<i>Virksomhedsskat</i>	32,05	
<i>Moms</i>	314,41	
<i>Vareafgift og punktskatter</i>	155,62	
Samlede skatter	743,41	

³ Beregning af den andel af de kommunale skatter, der tilfalder Bornholms Regionskommune er baseret på et skøn,

der ikke tager højde for de afledte effekter på de mellemkommunale udligninger.

8 Beskæftigelse

Beskæftigelse er på samme måde som værdiskabelse et fænomen, der kan opgøres og beskrives på mange forskellige måder. I lighed med opgørelsen af værdiskabelsen læner vi os i dette notat op ad det regionaliserede nationalregnskab. Her er beskæftigelsen som hovedregel gjort op som det samlede antal fuldtidsbeskæftigede på arbejdsstederne i regionen. Det er ikke det samme som antal personer, der (på et eller andet tidspunkt i løbet af året) har haft heltids- eller deltidsbeskæftigelse. Antal fuldtidsbeskæftigede i det regionaliserede nationalregnskab (den såkaldte KRNR-beskæftigelse) er således udelukkende en beregnet størrelse, hvor eksempelvis to halvtidsbeskæftigede omregnes til en fuldtidsbeskæftiget.

Den samlede såkaldte KRNR-beskæftigelse⁴ på Bornholm har i de seneste fire-fem år ligget på mellem 16.200 og 17.200 beskæftigede.

Tabel 13: Beskæftigelseseffekt fordelt på Bornholm og øvrige kommuner, 2015

Antal	Alle kommuner	Kommunen selv	Andre kommuner
Direkte effekter	1.266	916	350
Direkte og afledte effekter	1.895	1.105	791

⁴ KRNR-beskæftigelsen er ikke fuldkommen sammenfaldende med den registerbaserede beskæftigelse (RAS-beskæftigelsen), der er baseret på en opgørelse af

I Tabel 13 er der fokuseret på den beregnede beskæftigelseeffekt afledt af turisternes forbrug. Beskæftigelseeffekten er opdelt på antal arbejdspladser relateret til de direkte effekter og antal arbejdspladser relateret til de direkte og afledte effekter. Såfremt der kun ses på de arbejdspladser, der genereres af det *direkte* turismeforbrug, svarer det til i alt 1.266 arbejdspladser. Heraf opstår 916 arbejdspladser på Bornholm og de resterende 350 arbejdspladser i landets øvrige kommuner.

De 916 arbejdspladser på Bornholm svarer til ca. 5,3% af den samlede KRNR-beskæftigelse på øen. Det er i princippet den beskæftigelsesmæssige effekt af den bornholmske turisme på Bornholm.

Indregnes de afledte effekter, genererer den bornholmske turisme i alt 1.895 arbejdspladser, heraf 1.105 arbejdspladser på Bornholm.

En styrke ved den turismeafledte beskæftigelse er, at der er tale om job, der i betydelig udstrækning kan bestrides af ufaglærte eller personer med en kort uddannelse, hvilket netop er en type job der i stor udstrækning er forsvundet fra Danmark (og i udpræget grad fra Danmarks yderområder), siden finanskrisen satte ind.

En ulempe ved den turismeafledte beskæftigelse er, at markedet er præget af meget store sæsonudsving. Den

beskæftigelsen på et bestemt tidspunkt af året (ultimo november).

kraftige sæsonafhængighed er, ud fra en arbejdsmarkedssynsvinkel, en af de mindre heldige egenskaber ved turismebeskæftigelse.

9 Kilder

VisitDenmark, 2015: *Turismens økonomiske betydning i Danmark i 2011*.

Zhang, J. & A. Hedetoft, 2011: *Turismesatellitregnskab og turisternes forbrugsmønstre i Danmark*. I *Økonomi & Politik*, nr. 4, december 2011.